

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. gruodžio 21 d.*

„Apeliacinis skundas — Išorės santykiai — Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimas dėl abipusių liberalizavimo priemonių žemės ūkio ir žuvininkystės srityje — Tarptautinio susitarimo sudarymą patvirtinantis sprendimas — Ieškinys dėl panaikinimo — Priištinumai — Locus standi — Teritorinis susitarimo taikymas — Susitarimo aiškinimas — Apsisprendimo principas — Tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principas“

Byloje C-104/16 P

dėl 2016 m. vasario 19 d. pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56 straipsnį pateikto apeliacinio skundo

Europos Sąjungos Taryba, atstovaujama H. Legal, A. de Elera-San Miguel Hurtado ir A. Westerhof Löfflerová,

apeliantė,

palaikoma

Belgijos Karalystės, atstovaujamos C. Pochet ir J.-C. Halleux,

Vokietijos Federacinės Respublikos, atstovaujamos T. Henze,

Ispanijos Karalystės, atstovaujamos M. Sampol Pucurull ir S. Centeno Huerta,

Prancūzijos Respublikos, atstovaujamos F. Alabrune, G. de Bergues, D. Colas, F. Fize ir B. Fodda,

Portugalijos Respublikos, atstovaujamos L. Inez Fernandes ir M. Figueiredo,

Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural (Comader), atstovaujamos advokatų J.-F. Bellis, M. Struys, A. Bailleux, L. Eskenazi ir R. Hicheri,

įstojusių į apeliacinį procesą šalių,

dalyvaujant kitoms proceso šalims:

Front populaire pour la libération de la saquia-el-hamra ir du rio de oro (Front Polisario), atstovaujama advokato G. Devers,

ieškovui pirmojoje instancijoje,

* * Proceso kalba: prancūzų.

Europos Komisijai, atstovaujamai F. Castillo de la Torre, E. Paasivirta ir B. Eggers,

įstojusiai į bylą šaliai pirmojoje instancijoje,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kuri sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas A. Tizzano, kolegijų pirmininkai R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič ir J. L. da Cruz Vilaça, teisėjai J. Malenovský (pranešėjas), E. Levits, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, C. Toader, C. G. Fernlund, C. Vajda, S. Rodin, F. Biltgen ir K. Jürimäe,

generalinis advokatas M. Wathelet,

posėdžio sekretorė V. Giacobbo-Peyronnel, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2016 m. liepos 19 d. posėdžiui,

susipažinęs su 2016 m. rugsėjo 13 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Savo apeliaciniu skundu Europos Sąjungos Taryba prašo panaikinti 2015 m. gruodžio 10 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *Front Polisario / Taryba* (T-512/12, EU:T:2015:953, toliau – skundžiamas sprendimas); juo Bendrasis Teismas patenkino *Front populaire pour la libération de la saquia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario)* ieškinį, kuriuo prašyta iš dalies panaikinti 2012 m. kovo 8 d. Tarybos sprendimą 2012/497/ES dėl Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimo pasikeičiant laškais dėl abipusių liberalizavimo priemonių, taikomų žemės ūkio produktams, perdirbtiems žemės ūkio produktams, žuviai ir žuvininkystės produktams, dėl 1, 2 bei 3 protokolų ir jų priedų pakeitimo ir dėl Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimo, įsteigiančio Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją, dalinio pakeitimo sudarymo (OL L 241, 2012, p. 2; toliau – ginčijamas sprendimas).

Teisinis pagrindas

Tarptautinė teisė

Jungtinių Tautų Chartija

- 2 1945 m. birželio 26 d. San Franciske pasirašytos Jungtinių Tautų Chartijos 1 straipsnyje nustatyta:

„Jungtinių Tautų tikslai yra:

<...>

2. Plėtoti draugiškus tautų santykius, grindžiamus tautų lygiateisiškumo ir laisvo apsisprendimo principu, taip pat imtis kitų reikiamų priemonių visuotinei taikai stiprinti.

<...>“

- 3 Jungtinių Tautų Chartijos XI skyriuje „Deklaracija dėl priklausomų teritorijų“ esančiame 73 straipsnyje numatyta:

„Jungtinių Tautų narės, būdamos atsakingos ar prisiimančios atsakomybę už teritorijų, kurių tautos dar nėra pasiekusios visiškos savivaldos, valdymą, pripažįsta šių teritorijų gyventojų interesų pirmumo principą ir laiko savo šventa pareiga kuo daugiau prisidėti keliant gyventojų gerovę pagal ši[oje] [C]harti[oje] nustatytą tarptautinės taikos ir saugumo sistemą <...>

<...>“

Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės

- 4 Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės, sudarytos 1969 m. gegužės 23 d. Vienoje (Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, 1155 t., p. 331; toliau – Vienos konvencija), preambulės paskutinėje pastraipoje nurodyta, jog šios konvencijos šalys „patvirtin[a], kad paprotinės tarptautinės teisės normos ir toliau reguliuos šios [k]onvencijos nuostatomis nereglamentuojamus klausimus“.

- 5 Šios konvencijos 3 straipsnyje „Tarptautiniai susitarimai, kuriems ši [k]onvencija netaikoma“ nustatyta:

„Tai, kad ši [k]onvencija netaikoma tarptautiniams susitarimams, sudarytiems tarp valstybių ir kitų tarptautinės teisės subjektų arba tik tarp kitų tarptautinės teisės subjektų, taip pat ne raštu sudarytiems tarptautiniams susitarimams, nekeičia:

<...>

- b) šioje [k]onvencijoje įtvirtintų normų taikymo jiems, jei šios normos jiems būtų taikomos pagal tarptautinę teisę ir be šios [k]onvencijos;

<...>“

- 6 Minėtos konvencijos 26 straipsnyje „*Pacta sunt servanda*“ nurodyta:

„Kiekviena įsigaliojusi sutartis jos šalims yra privaloma, ir šalys privalo sąžiningai ją vykdyti.“

- 7 Šios konvencijos 29 straipsnyje „Sutarties taikymo teritorija“ nustatyta:

„Jei kitokia šalių valia nėra numanoma iš sutarties ir nėra kitaip išreikšta, sutartis kiekvienai tos sutarties šaliai yra privaloma visoje jos teritorijoje.“

- 8 Vienos konvencijos 30 straipsnio „Vėliau tuo pačiu klausimu sudarytų sutarčių taikymas“ 2 dalyje numatyta:

„Jei sutartyje nurodoma, kad ji sudaroma atsižvelgiant į ankstesnę ar vėlesnę sutartį arba kad ji neturi būti laikoma prieštaraujančia tokiai sutarčiai, tuomet tos kitos sutarties nuostatos yra viršesnės.“

- 9 Šios konvencijos 31 straipsnyje „Bendra aiškinimo taisyklė“ nurodyta:

„1. Sutartis aiškinama laikantis geros valios principų, atsižvelgiant į joje vartojamų sąvokų įprastinę reikšmę sutarties kontekste ir atsižvelgiant į sutarties objektą bei jos tikslą.

2. Aiškinant sutartį jos kontekstą, be jos teksto, preambulės ir priedų, sudaro:

- a) visi su ta sutartimi susiję susitarimai, sudaryti tarp visų tos sutarties šalių dėl jos sudarymo;

b) visi dokumentai, kuriuos pasirašė viena ar kelios tos sutarties šalys dėl jos sudarymo ir kuriuos kitos tos sutarties šalys priėmė kaip su sutartimi susijusius dokumentus.

3. Be sutarties konteksto, dar atsižvelgiama į:

a) visus vėlesnius susitarimus, tos sutarties šalių sudarytus dėl jos aiškinimo ar jos nuostatų taikymo;

b) visą vėlesnę tos sutarties taikymo praktiką, kuri išreiškia tos sutarties šalių sutarimą dėl sutarties aiškinimo;

c) visas šalių tarpusavio santykiams taikytinas atitinkamas tarptautinės teisės normas.

4. Atskirai sąvokai gali būti suteikta speciali reikšmė, jei yra nustatyta, kad to pageidauja sutarties šalys.“

10 Minėtos konvencijos 34 straipsnyje „Bendra taisyklė dėl trečiųjų valstybių“ nustatyta:

„Sutartis be trečiosios valstybės sutikimo nesukuria nei jos įsipareigojimų, nei teisių.“

Sajungos teisė

Asociacijos susitarimas

11 Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimas, įsteigiantis Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją, buvo pasirašytas 1996 m. vasario 26 d. Briuselyje (OL L 70, 2000, p. 2; toliau – Asociacijos susitarimas) ir tų Bendrijų vardu patvirtintas 2000 m. sausio 24 d. Tarybos ir Komisijos sprendimu 2000/204/EB, EAPB (OL L 70, 2000, p. 1; 2004 m specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 33 t., p. 175). Remiantis šio susitarimo 96 straipsniu jis įsigaliojo 2000 m. kovo 1 d., kaip matyti iš *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje* paskelbtos informacijos (OL L 70, 2000, p. 228).

12 Asociacijos susitarimo 1 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Steigiama Bendrijos bei jos valstybių narių ir Maroko asociacija.“

13 Šio susitarimo II antraštinėje dalyje „Laisvas prekių judėjimas“ yra 6–30 straipsniai.

14 Minėto susitarimo 16 straipsnyje numatyta:

„Bendrija ir Marokas laipsniškai vis daugiau liberalizuos jų abišalę prekybą žemės ūkio produktais ir žuvininkystės produktais.“

15 To paties susitarimo pradinės redakcijos 17 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta:

„Į Bendriją importuojamiems Maroko kilmės žemės ūkio produktams ir žuvininkystės produktams taikomos atitinkamai protokoluose Nr. 1 ir 2 esančios nuostatos.“

16 Asociacijos susitarimo VIII antraštinėje dalyje „Institucinės, bendrosios ir baigiamosios nuostatos“, be kita ko, yra 94 straipsnis; jame numatyta:

„Šis Susitarimas taikomas teritorijose, kuriose taikoma Europos bendrijos steigimo sutartis ir Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis, laikantis tose sutartyse nustatytų sąlygų, ir Maroko Karalystės teritorijoje.“

Liberalizavimo susitarimas

- 17 Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimas pasikeičiant laiškais dėl abipusių liberalizavimo priemonių, taikomų žemės ūkio produktams, perdirbtiems žemės ūkio produktams, žuviai ir žuvininkystės produktams, dėl 1, 2 bei 3 protokolų ir jų priedų pakeitimo ir dėl Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių susitarimo, įsteigiančio Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją, dalinio pakeitimo buvo pasirašytas 2010 m. gruodžio 13 d. Briuselyje (OL L 241, 2012, p. 4; toliau – Liberalizavimo susitarimas) ir vėliau ginčijamu sprendimu patvirtintas Sąjungos vardu. Remiantis šio susitarimo nuostatomis, jis įsigaliojo 2012 m. spalio 1 d., kaip matyti iš *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* paskelbto pranešimo (OL L 255, 2012, p. 1).
- 18 Kaip nurodyta Liberalizavimo susitarime ir ginčijamo sprendimo 1–3 konstatuojamosiose dalyse, šiuo susitarimu siekiama laipsniškai vis daugiau liberalizuoti prekybą žemės ūkio ir žuvininkystės produktais, kaip numatyta Asociacijos susitarimo 16 straipsnyje, iš dalies pakeičiant tam tikras šio susitarimo ir jo protokolų nuostatas.
- 19 Dėl to Liberalizavimo susitarimu, be kita, buvo iš dalies pakeista Asociacijos susitarimo 17 straipsnio 1 dalis; nuo šiol joje numatyta:
- „Į Europos Sąjungą importuojant 1 protokole nurodytus Maroko kilmės žemės ūkio produktus, perdirbtus žemės ūkio produktus, žuvį ir žuvininkystės produktus taikoma tame protokole nurodyta tvarka.
- <...>“
- 20 Liberalizavimo susitarimu taip pat iš dalies pakeistas Asociacijos susitarimo 1 protokolas; nuo šiol jame iš esmės numatyta, kad *ad valorem* muitai ir specifiniai muitai, taikomi Maroko kilmės žemės ūkio produktams, perdirbtiems žemės ūkio produktams, žuviai ir žuvininkystės produktams, nurodytiems šiuose dviejuose susitarimuose, yra panaikinami arba sumažinami iki nustatytų dydžių.

Faktinės bylos aplinkybės

- 21 *Front Polisario*, kaip nurodyta jo įstatų 1 straipsnyje, yra 1973 m. gegužės 10 d. įsteigtas „nacionalinio išsilaisvinimo judėjimas, įkurtas po ilgo sahravių pasipriešinimo įvairioms užsienio okupacijos formoms“.
- 22 Šio judėjimo susikūrimo istorinės ir tarptautinės aplinkybės ir paskesni Vakarų Sacharos padėties pokyčiai, iš esmės apibūdinti skundžiamo sprendimo 1–16 punktuose, gali būti apibendrinti, kaip nurodyta toliau.
- 23 Vakarų Sachara yra Šiaurės Vakarų Afrikos teritorija, XIX a. ją kolonizavo Ispanijos Karalystė ir tada ji tapo Ispanijos provincija. 1963 m. Jungtinės Tautos (JT) ją ištraukė į priklausomų teritorijų, kaip jos suprantamos pagal Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnį, sąrašą ir ji šiame sąrašė yra iki šiol.
- 24 1960 m. gruodžio 14 d. JT Generalinė Asamblėja priėmė Rezoliuciją 1514 (XV) „Deklaracija dėl nepriklausomybės suteikimo kolonijinėms šalims ir tautoms“ (toliau – JT Generalinės Asamblėjos rezoliucija 1514 (XV)); šioje rezoliucijoje, be kita ko, nustatyta, kad „[v]isos tautos turi teisę į laisvą apsisprendimą[,] pagal [kurį] jos laisvai nustato savo politinį statusą“, kad „globojamose teritorijose, priklausomose teritorijose ir visose kitose teritorijose, kurios dar nėra nepriklausomos, nedelsiant bus imtasi veiksmų, kad šių teritorijų tautoms būtų nedelsiant perduoti visi valdžios įgaliojimai be jokių sąlygų ir apribojimų pagal jų laisvai išreikštą valią ir norą“ ir kad „[v]isos valstybės turi sąžiningai ir griežtai laikytis Jungtinių Tautų Chartijos <...> remdamosi pagarba visų tautų suverenioms teisėms ir teritoriniam vientisumui“.

- 25 1966 m. gruodžio 20 d. JT Generalinė Asamblėja priėmė Rezoliuciją 2229 (XXI) dėl Ifnio ir Ispanijos Sacharos; joje ši asamblėja „[p]atvirtin[o] neatimamą <...> Ispanijos Sacharos tautos teisę į apsisprendimą“ ir paragino Ispanijos Karalystę kaip administracinę valdžią kuo skubiau nustatyti „referendumo, kuris būtų rengiamas globojant [JT] ir galiausiai suteiktų vietiniams šios teritorijos gyventojams galimybę laisvai įgyvendinti teisę į apsisprendimą, organizavimo sąlygas“.
- 26 1970 m. spalio 24 d. JT Generalinė Asamblėja priėmė Rezoliuciją 2625 (XXV) „Deklaracija dėl tarptautinės teisės principų, susijusių su taikiais valstybių santykiais ir jų bendradarbiavimu vadovaujantis Jungtinių Tautų Chartija“; šia rezoliucija buvo patvirtinta minėta deklaracija ir jos tekstas pridėtas prie tos rezoliucijos. Minėtoje deklaracijoje, be kita ko, skelbiama, kad „kiekviena valstybė turi gerbti [tautų apsisprendimo teisę] pagal Chartijos nuostatas“ ir kad „kolonijos teritorijai arba kitai priklausomai teritorijai pagal Chartiją suteikiamas kitoks statusas, kuris yra atskiras nuo ją administruojančios valstybės statuso; šis atskiras statusas pagal Chartiją išlieka tol, kol kolonijos ar priklausomos teritorijos tautos įgyvendins apsisprendimo teisę pagal Chartiją, visų pirma pagal jos tikslus ir principus“.
- 27 1974 m. rugpjūčio 20 d. Ispanijos Karalystė pranešė JTO, kad siūlo Vakarų Sacharoje surengti JT globojamą referendumą.
- 28 1975 m. spalio 16 d. Tarptautinis Teisingumo Teismas, kaip pagrindinė JT teisminė institucija, gavęs JT Generalinės Asamblėjos prašymą, pateiktą vykdant su Vakarų Sacharos dekolonizavimu susijusį darbą, pateikė patariamąją nuomonę (Vakarų Sachara, patariamoji nuomonė, TTT Rinkinys, 1975, p. 12; toliau – patariamoji nuomonė); šios nuomonės 162 punkte jis nurodė:

„Teismui pateiktos aplinkybės ir informacija rodo, kad tuo metu, kai Ispanija kolonizavo Vakarų Sacharą, Maroko sultoną ir kai kurias Vakarų Sacharos teritorijoje gyvenančias gentis siejo teisiniai pavaldumo ryšiai. Šie duomenys taip pat rodo, kad yra tam tikros teisės, taip pat teisės, susijusios su žeme, reiškiančios teisinius ryšius tarp mauritaniečių tautos, kaip ją supranta Teismas, ir Vakarų Sacharos teritorijos. Tačiau Teismas daro išvadą, kad jam pateiktos aplinkybės ir informacija neįrodo jokių teritorinio suvereniteto ryšių tarp Vakarų Sacharos teritorijos, Maroko Karalystės ir mauritaniečių tautos. Taigi Teismas nenustatė teisinių ryšių, dėl kurių galėtų būti pakeistas [JT Generalinės Asamblėjos] rezoliucijos 1514 (XV) taikymas Vakarų Sacharos dekolonizavimui, visų pirma apsisprendimo principo taikymas, teritorijos gyventojams laisvai pareiškiant tikrąją savo valią. <...>“

- 29 Baigdamas savo analizę Tarptautinis Teisingumo Teismas šioje patariamojoje nuomonėje taip atsakė į JT Generalinės Asamblėjos pateiktus klausimus:

„Teismas mano, kad:

<...>

Vakarų Sachara (Rio de Oro ir Sakiet el Hamra) tuo metu, kai Ispanijos Karalystė ją kolonizavo, nebuvo niekam nepriklausanti teritorija (*terra nullius*).

<...>

šią teritoriją ir Maroko Karalystę siejo teisiniai ryšiai, turintys šios nuomonės 162 punkte nurodytų požymių;

<...>“

- 30 Minėtos patariamąsios nuomonės paskelbimo dieną pasakyoje kalboje Maroko karalius laikėsi nuomonės, kad „visas pasaulis pripažino, kad [Vakarų] Sachara priklauso“ Maroko Karalystei ir kad ji „turi taikiai perimti šią teritoriją“, taip pat paragino šiuo tikslu surengti žygį; jame dalyvavo 350 000 žmonių.
- 31 1975 m. lapkričio 6 d. JT Saugumo Taryba priėmė Rezoliuciją 380 (1975) dėl Vakarų Sacharos; šioje rezoliucijoje ji „apgailėstavo dėl [paskelbto] žygio vykdymo“ ir „paprašė Maroko [karaliaus] nedelsiant atšaukti visus [šio] žygio dalyvius iš Vakarų Sacharos teritorijos“.
- 32 1976 m. vasario 26 d. Ispanijos Karalystė pranešė JT Generaliniam sekretoriui, kad nuo šios dienos pasitraukia iš Vakarų Sacharos ir nebeprisiima jokios tarptautinės atsakomybės, susijusios su šios teritorijos valdymu.
- 33 Per tą laiką šiame regione tarp Maroko Karalystės, Mauritanijos Islamo Respublikos ir *Front Polisario* išplėskė ginkluotas konfliktas.
- 34 1979 m. rugpjūčio 10 d. Mauritanijos Islamo Respublika sudarė taikos susitarimą su *Front Polisario*, pagal jį atsisakė visų teritorinių pretenzijų į Vakarų Sacharą.
- 35 1979 m. lapkričio 21 d. JT Generalinė Asamblėja priėmė Rezoliuciją 34/37 dėl Vakarų Sacharos; šioje rezoliucijoje „vadovaudamasi [JT] Chartija <...> ir savo Rezoliucijos 1514 (XV) tikslais patvirtin[oj] neatimamą Vakarų Sacharos tautos teisę į apsisprendimą ir nepriklausomybę“, „labai apgailėsta[vo], kad padėtis pablogėjo dėl to, kad Marokas ir toliau yra okupavęs Vakarų Sacharą“, ir „primygtinai [pa]ragin[oj] Maroką įsipareigoti siekti taikos ir nutraukti Vakarų Sacharos teritorijos okupaciją“, taip pat „šiuo tikslu rekomend[avo] *Front Polisario*, atstovaujančiam Vakarų Sacharos tautai, visapusiškai dalyvauti ieškant teisingo, ilgalaikio ir galutinio politinio sprendimo dėl Vakarų Sacharos laikantis [JT] rezoliucijų ir deklaracijų“.
- 36 *Front Polisario* ir Maroko Karalystės konfliktas tęsėsi, kol 1988 m. rugpjūčio 30 d. abi šalys iš esmės sutiko su, be kita ko, JT Generalinio sekretoriaus pateiktai siūlymais išspręsti ginčą, visų pirma numatant nutraukti ugnį ir surengiant JT prižiūrimą referendumą dėl apsisprendimo.
- 37 Iki šiol šis referendumas dar nėra įvykęs, o Maroko Karalystė kontroliuoja didžiąją Vakarų Sacharos dalį, kurią nuo likusios šios teritorijos dalies, kontroliuojamos *Front Polisario*, skiria Maroko Karalystės armijos pastatyta ir stebima smėlio siena.

Procesas Bendrajame Teisme ir skundžiamas sprendimas

- 38 2012 m. lapkričio 19 d. Bendrojo Teismo kanceliarija gavo *Front Polisario* ieškinį, kuriuo jis prašo panaikinti ginčijamą sprendimą.
- 39 Grįšdamas savo ieškinį *Front Polisario* nurodė vienuolika pagrindų.
- 40 Atsiliepime į ieškinį Taryba prašė atmesti ieškinį kaip nepriimtina, o jei šis reikalavimas nebūtų patenkintas, atmesti jį kaip nepagrįstą ir priteisti iš *Front Polisario* bylinėjimosi išlaidas.
- 41 2013 m. lapkričio 6 d. Bendrojo Teismo aštuntosios kolegijos pirmininko nutartimi Europos Komisijai buvo leista įstoti į bylą palaikyti Tarybos reikalavimų.

- 42 Skundžiamame sprendime Bendrasis Teismas pirmiausia nagrinėjo Tarybos ir Komisijos argumentus, kad ieškinys yra nepriimtinas, nes, pirma, *Front Polisario* neįrodė, kad turi teisinį subjektiškumą ir gali pareikšti ieškinį teisme, ir, antra, ginčijamas sprendimas nei tiesiogiai, nei konkrečiai nesusijęs su *Front Polisario*. Bendrasis Teismas atitinkamai skundžiamo sprendimo 34–60 ir 61–114 punktuose atmetė šiuos du nepriimtinumą grindžiamus prieštaravimus.
- 43 Dėl *Front Polisario* teisės pareikšti ieškinį Bendrasis Teismas skundžiamos sprendimo 73–103 punktuose priminė, kad ginčijamo sprendimo tikslas – patvirtinti Liberalizavimo susitarimo sudarymą, paskui pripažino, kad šis susitarimas „taikomas ir“ Vakarų Sacharai. Tada, „atsižvelg[damas] į šią išvadą“, kaip nurodyta to sprendimo 104 punkte, jis atitinkamai minėto sprendimo 105–110 ir 111–114 punktuose nurodė, jog turi būti laikoma, kad ginčijamas sprendimas tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su *Front Polisario*.
- 44 Antra, Bendrasis Teismas pradėjo nagrinėti vienuolika panaikinimo pagrindų, kuriuos grįsdamas savo reikalavimus nurodė *Front Polisario*; skundžiamo sprendimo 116 ir 117 punktuose Bendrasis Teismas nurodė:
- „116Pirmiausia reikia konstatuoti, jog iš *Front Polisario* argumentų, pateiktų siekiant pagrįsti visus vienuolika ieškinio pagrindų, matyti, jog savo ieškiniu jis siekia, kad būtų panaikintas ginčijamas sprendimas, kiek jame nustatytas juo patvirtinto susitarimo taikymas Vakarų Sacharai. Iš tiesų, kaip matyti iš pirma pateiktų argumentų dėl ginčijamo sprendimo tiesioginės ir konkrečios sąsajos su *Front Polisario*, būtent todėl, kad šis susitarimas taikomas ir Vakarų Sacharai, ginčijamas sprendimas yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su *Front Polisario*.
- 117 Be to, reikia konstatuoti, kad *Front Polisario* pateikia keliolika pagrindų, iš kurių pirmieji du susiję su ginčijamo sprendimo išoriniu teisėtumu, o kiti – su jo vidiniu teisėtumu. Iš esmės ieškovas remiasi ginčijamo sprendimo neteisėtumu, motyvuodamas tuo, kad juo pažeidžiama Sąjungos teisė ir tarptautinė teisė. Iš tikrųjų nurodant visus pagrindus, keliamas klausimas, ar egzistuoja absoliutus draudimas Sąjungos vardu sudaryti tarptautinį susitarimą, kuris gali būti taikomas trečiosios valstybės faktiškai kontroliuojamai teritorijai, nors šios valstybės suverenitetas šioje teritorijoje nėra pripažintas Sąjungos ir jos valstybių narių arba apskritai visų kitų valstybių (toliau – ginčijama teritorija), ir prireikus – kitas klausimas, ar Sąjungos institucijos šiuo atžvilgiu turi diskreciją, ir, jei taip, kokios yra šios diskrecijos ribos ir įgyvendinimo sąlygos.“
- 45 Toliau Bendrasis Teismas išnagrinėjo kiekvieną iš šių pagrindų ir juos atmetė, be kita ko, konstatavęs, jog nė vienu iš jų remiantis negalima įrodyti, kad yra absoliutus draudimas Sąjungai sudaryti su trečiąja valstybe susitarimą, kuris gali būti taikomas „ginčijamai teritorijai“.
- 46 Vis dėlto tokiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas nusprendė vėliau nagrinėti argumentus, kaip jis manė, susijusius su papildomu klausimu – kokiomis sąlygomis Sąjungos institucijos gali patvirtinti tokio susitarimo sudarymą.
- 47 Galiausiai Bendrasis Teismas analizavo šį klausimą skundžiamo sprendimo 223–247 punktuose. Dėl jo jis iš esmės laikėsi nuomonės, kad turėdama plačią diskreciją Sąjungos išorės santykių palaikymo srityje Taryba, numatydama sudaryti susitarimą, kuris bus taikomas „ginčijamai teritorijai“, kaip antai Vakarų Sacharai, ir siekdama palengvinti iš šios teritorijos kilusių produktų eksportą į Sąjungą, privalo iš anksto išnagrinėti visas reikšmingas atitinkamo atvejo aplinkybes ir konkrečiai įsitikinti, kad šie produktai nebus eksploatuojami minėtos teritorijos žmonių nenaudai ir dėl to nebus pažeistos pagrindinės atitinkamų asmenų teisės. Bendrasis Teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju Taryba neįvykdė šios pareigos.

48 Remdamasis šiais motyvais Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 247 punkte konstatavo, kad „Taryba neįvykdė pareigos prieš priimant ginčijamą sprendimą išnagrinėti visas nagrinėjamo atvejo aplinkybes“, todėl jį panaikino, „kiek juo patvirtinamas [Liberalizavimo] susitarimo taikymas Vakarų Sacharai“.

Procesas Teisingumo Teisme ir šalių reikalavimai

49 Atskiru dokumentu (jį Teisingumo Teismo kanceliarija gavo kartu su apeliaciniu skundu) Taryba prašė šią bylą nagrinėti taikant Teisingumo Teismo procedūros reglamento 133–136 straipsniuose numatytą pagreintą procedūrą.

50 2016 m. balandžio 7 d. nutartimi Teisingumo Teismo pirmininkas patenkino šį prašymą.

51 2016 m. gegužės 2, 13, 18 ir 24 d. sprendimais Teisingumo Teismo pirmininkas atitinkamai Ispanijos Karalystei, Portugalijos Respublikai, Prancūzijos Respublikai, Vokietijos Federacinei Respublikai ir Belgijos Karalystei leido įstoti į bylą palaikyti Tarybos reikalavimų. Vis dėlto Vokietijos Federacinė Respublika vėliau nedalyvavo nė vienoje iš proceso stadijų, o Belgijos Karalystė nedalyvavo žodinėje proceso dalyje.

52 2016 m. birželio 9 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi *Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural (Comader)* (Maroko žemės ūkio ir kaimo plėtros konfederacija) leista įstoti į bylą palaikyti Tarybos reikalavimų.

53 Taryba Teisingumo Teismo prašo:

- panaikinti skundžiamą sprendimą,
- priimti galutinį sprendimą byloje atmetant ieškinį ir
- priteisti iš *Front Polisario* Tarybos bylinėjimosi išlaidas, patirtas pirmojoje ir apeliacinėje instancijose.

54 *Front Polisario* Teisingumo Teismo prašo:

- atmesti apeliacinį skundą kaip nepriimtina,
- nepatenkinus pirmojo reikalavimo, atmesti apeliacinį skundą kaip nepagrįstą,
- nepatenkinus ir antrojo reikalavimo, jeigu Teisingumo Teismas patenkintų Tarybos reikalavimą dėl skundžiamo sprendimo panaikinimo, priimti galutinį sprendimą byloje, panaikinant ginčijamą sprendimą remiantis pagrindais, kurie buvo pripažinti nepagrįstais pirmojoje instancijoje, ir
- priteisti iš Tarybos *Front Polisario* bylinėjimosi išlaidas, patirtas pirmojoje ir apeliacinėje instancijose.

55 Komisija prašo Teisingumo Teismo patenkinti apeliacinį skundą.

56 Belgijos Karalystė, Ispanijos Karalystė, Prancūzijos Respublika, Portugalijos Respublika ir *Comader* taip pat prašo patenkinti apeliacinį skundą.

Dėl prašymų atnaujinti žodinę proceso dalį

- 57 Pagal Procedūros reglamento 82 straipsnio 2 dalį žodinė proceso dalis buvo baigta, 2016 m. rugsėjo 13 d. generaliniam advokatui pateikus išvadą.
- 58 2016 m. rugsėjo 15 d. Teisingumo Teismo kanceliarija gavo Tarybos dokumentą, kuriame Teisingumo Teismui nurodyta, kad ji mano, jog šioje išvadoje nagrinėtas teisės klausimas nebuvo keltas jos apeliaciniame skunde ir jo nepaminėjo jokia kita šalis, būtent klausimas dėl Liberalizavimo susitarimo taikymo Vakarų Sacharai. Be to, ji pasiūlė Teisingumo Teismui nurodyti atnaujinti žodinę proceso dalį, jeigu byla turėtų būti sprendžiama remiantis tuo klausimu.
- 59 2016 m. rugsėjo 22 d. Teisingumo Teismo kanceliarija gavo dokumentą, jame *Comader*, remdamasi tais pačiais motyvais kaip Taryba, pateikė prašymą atnaujinti žodinę proceso dalį.
- 60 Šiuo aspektu iš SESV 252 straipsnio antros pastraipos matyti, kad generalinio advokato pareiga – viešame posėdyje visiškai nešališkai ir nepriklausomai teikti motyvuotą išvadą dėl bylų, kuriose jis turi dalyvauti, tačiau Teisingumo Teismo nesaisto nei ši išvada, nei ją pagrindžiantys motyvai (žr. 2013 m. liepos 18 d. Sprendimo *Komisija ir kt. / Kadi*, C-584/10 P, C-593/10 P ir C-595/10 P, EU:C:2013:518, 57 punktą ir 2015 m. spalio 6 d. Sprendimo *Komisija / Andersen*, C-303/13 P, EU:C:2015:647, 33 punktą).
- 61 Taigi šalies nesutikimas su minėta išvada, nepaisant to, kokie klausimai joje nagrinėjami, savaime negali būti motyvas, pateisiantis žodinės dalies atnaujinimą (žr. 2012 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *E.ON Energie / Komisija*, C-89/11 P, EU:C:2012:738, 62 punktą ir 2015 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Mory ir kt. / Komisija*, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 26 punktą).
- 62 Atsižvelgiant į tai, pagal Procedūros reglamento 83 straipsnį Teisingumo Teismas, išklauses generalinį advokatą, gali bet kada nutarti atnaujinti žodinę proceso dalį – be kita ko, jeigu nagrinėjant bylą reikia remtis teisiniu argumentu, dėl kurio šalys nepateikė nuomonės.
- 63 Vis dėlto nagrinėjamu atveju reikia konstatuoti, kad teisinius argumentus, kuriuos nurodo Taryba ir *Comader*, Komisija pateikė savo atsiliepime į apeliacinį skundą, grįsdama pagrindą, kuriuo Taryba ir Komisija ginčija Bendrojo Teismo atliktą analizę dėl *Front Polisario* teisės pareikšti ieškinį.
- 64 Be to, šie teisiniai argumentai buvo pateikti per teismo posėdį ir visos šalys juos išsamiai aptarė.
- 65 Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas, išklauses generalinį advokatą, nusprendžia, kad nereikia atnaujinti žodinės proceso dalies.

Dėl apeliacinio skundo

Dėl priimtimumo

Šalių argumentai

- 66 *Front Polisario* nesutinka, kad apeliacinis skundas yra priimtinas, nes iš esmės Sąjunga neturi reikalaujamos kompetencijos sudaryti tarptautinio susitarimo, teisiškai taikytino Vakarų Sacharai, taigi Taryba neturi jokio suinteresuotumo ginčyti skundžiamą sprendimą, kuriuo tik panaikintas ginčijamas sprendimas, „kiek juo patvirtinamas [Liberalizavimo] susitarimo taikymas Vakarų Sacharai“.

- 67 Taryba ir Komisija ginčija šio nepriimtinumą grindžiamo prieštaravimo pagrįstumą ir visų pirma nurodo, kad Sąjungos institucija, kaip antai Taryba, gali paduoti apeliacinį skundą ir jai nereikia įrodyti suinteresuotumo jį paduoti. Papildomai jos tvirtina, jog nagrinėjamu atveju šis reikalavimas bet kuriuo atveju yra tenkinamas, nes Taryba suinteresuota, kad būtų panaikintas skundžiamas sprendimas, kadangi tuo sprendimu Bendrasis Teismas iš dalies panaikino ginčijamą sprendimą.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 68 Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56 straipsnio antrą pastraipą apeliacinį skundą Teisingumo Teismui gali paduoti bet kuri pagal visus savo reikalavimus arba jų dalį bylą Bendrajame Teisme pralaimėjusi šalis.
- 69 Be to, iš to paties statuto 56 straipsnio trečios pastraipos matyti, jog tam, kad galėtų paduoti apeliacinį skundą dėl Bendrojo Teismo sprendimo byloje, kitoje nei su Sąjungos ir jų tarnautojų ginčiais susijusios bylos, valstybės narės ir Sąjungos institucijos neturi įrodyti jokio suinteresuotumo (žr. 2005 m. vasario 22 d. Sprendimo *Komisija / max.mobil*, C-141/02 P, EU:C:2005:98, 48 punktą ir 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Prancūzija / People's Mojahedin Organization of Iran*, C-27/09 P, EU:C:2011:853, 45 punktą).
- 70 Tuo remiantis nagrinėjamu atveju darytina išvada, jog Taryba, kuri pralaimėjo bylą Bendrajame Teisme, neturi įrodyti jokio suinteresuotumo, kad galėtų paduoti šį apeliacinį skundą.
- 71 Taigi *Front Polisario* nurodytas šio apeliacinio skundo nepriimtinumą grindžiamas prieštaravimas turi būti atmestas.

Dėl esmės

- 72 Grįsdama apeliacinį skundą Taryba, palaikoma Komisijos, nurodo šešis pagrindus: pirmasis ir antrasis pagrindai grindžiami Bendrojo Teismo teisės klaida, atitinkamai padaryta vertinant *Front Polisario* galėjimą pareikšti ieškinį ir jo teisę pareikšti ieškinį. Trečiasis pagrindas susijęs su tuo, kad Bendrasis Teismas peržengė savo teisminės kontrolės, vykdomos dėl Tarybos diskrecijos Sąjungos išorės ekonominių santykių srityje ir naudojimosi šia diskrecija sąlygų, ribas. Ketvirtasis pagrindas grindžiamas *ne ultra petita* principo nesilaikymu. Penktasis pagrindas susijęs su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos ir kai kurių tarptautinės teisės normų klaidingu aiškinimu ir taikymu. Galiausiai šeštasis pagrindas grindžiamas Sąjungos akto panaikinimui iš dalies taikomų reikalavimų nepaisymu.
- 73 Pirmiausia reikia išnagrinėti antrąjį apeliacinio skundo pagrindą, kuriuo ginčijama Bendrojo Teismo analizė dėl *Front Polisario* teisės pareikšti ieškinį, ir konkrečiai jame nurodytus Tarybos ir Komisijos argumentus, susijusius su Bendrojo Teismo motyvais, išdėstytais skundžiamo sprendimo 73–103 punktuose dėl pirminio klausimo, ar Liberalizavimo susitarimas taikomas Vakarų Sacharai.

Skundžiamas sprendimas

- 74 Šiuo klausimu Bendrasis Teismas visų pirma skundžiamo sprendimo 72 ir 73 punktuose iš esmės nurodė, jog, atsižvelgiant į *Front Polisario* argumentus, pateiktus siekiant įrodyti, kad jis turi teisę pareikšti ieškinį, nagrinėjant šią teisę pirmiausia reikia nustatyti, ar Liberalizavimo susitarimas taikomas Vakarų Sacharai.

75 Toliau skundžiamo sprendimo 74–88 punktuose Bendrasis Teismas konstatavo, kad, atsižvelgiant į šiuo aspektu pateiktus Tarybos, Komisijos ir *Front Polisario* argumentus, vertinant šį klausimą reikia aiškinti minėtą susitarimą. Be to, skundžiamo sprendimo 89–94 ir 98 punktuose jis nurodė, kad toks aiškinimas turi būti atliktas vadovaujantis Vienos konvencijos 31 straipsnyje minėtomis bendrosios tarptautinės paprotinės teisės normomis. Tačiau, priešingai, nei 2010 m. vasario 25 d. Sprendime *Brita* (C-386/08, EU:C:2010:91) konstatavo Teisingumo Teismas, skundžiamo sprendimo 95–98 punktuose Bendrasis Teismas iš esmės nusprendė, kad, atsižvelgiant į ieškinio, kurį jis turi nagrinėti, aplinkybes, bendrosios tarptautinės teisės tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principas (Vienos konvencijos 34 straipsnis yra konkreti šio principo išraiška) nėra svarbus aiškinant Liberalizavimo susitarimą.

76 Galiausiai skundžiamo sprendimo 99–102 punktuose Bendrasis Teismas aiškino Liberalizavimo susitarimo teritorinę taikymo sritį ir nurodė:

„99 Pagal [Vienos konvencijos 31] straipsnį reikia, be kita ko, atsižvelgti į tokios tarptautinės sutarties, koks yra [Liberalizavimo susitarimas], kontekstą. Visos šio sprendimo 77–87 punktuose nurodytos aplinkybės yra šio konteksto dalis ir rodo, jog Sąjungos institucijos žinojo, kad Maroko valdžios institucijos taiko Asociacijos susitarimo <...> nuostatas ir Maroko Karalystės kontroliuojamai Vakarų Sacharos daliai, ir neprieštaravo šiam taikymui. Atvirkščiai, Komisija dėl to tam tikru mastu bendradarbiavo su Maroko valdžios institucijomis ir pripažino to taikymo rezultatus, įtraukdama Vakarų Sacharoje įsteigtas įmones į šio sprendimo 74 punkte nurodytą sąrašą.

100 Be to, reikia priminti, kad skiriasi atitinkami Sąjungos ir Maroko Karalystės teiginiai dėl tarptautinio Vakarų Sacharos statuso. Nors Sąjungos teiginį pakankamai ir teisingai apibendrino Taryba ir Komisija (žr. šio sprendimo 74 ir 75 punktus), akivaizdu, kad Maroko Karalystė visiškai kitaip supranta padėtį. Jos nuomone, Vakarų Sachara yra sudedamoji jos teritorijos dalis.

101 Taigi Asociacijos susitarimo <...> 94 straipsnyje esančią nuorodą į Maroko Karalystės teritoriją Maroko valdžios institucijos galėjo suprasti kaip apimančią Vakarų Sacharą arba bent jau didžiausią jos dalį, kontroliuojamą Maroko Karalystės. Nors, kaip buvo pažymėta, Sąjungos institucijos žinojo, kad Maroko Karalystė palaiko tokį teiginį, Asociacijos susitarime <...> nebuvo jokios aiškinamosios sąlygos ir jokios kitos nuostatos, pagal kurią Vakarų Sachara nepatektų į jo taikymo sritį.

102 Dar reikia atsižvelgti į tai, kad [Liberalizavimo susitarimas] buvo sudarytas praėjus dvylikai metų nuo Asociacijos susitarimo <...> patvirtinimo ir kad šis susitarimas buvo įgyvendinamas visą šį laikotarpį. Jeigu Sąjungos institucijos būtų norėjusios prieštarauti dėl Asociacijos susitarimo su pakeitimais, padarytais ginčijamu sprendimu, taikymo Vakarų Sacharai, jos būtų galėjusios primygtinai reikalauti, kad į [Liberalizavimo susitarimo] tekstą būtų įtraukta sąlyga, pagal kurią toks taikymas nebūtų galimas. Tai, kad Sąjungos institucijos to nepadarė, įrodo, kad jos bent jau netiesiogiai sutinka su tokiu Asociacijos susitarimo <...> ir [Liberalizavimo susitarimo] aiškinimu, pagal kurį šie susitarimai taip pat taikomi Maroko Karalystės kontroliuojamai Vakarų Sacharos daliai.“

77 Atsižvelgdamas į šį aiškinimą skundžiamo sprendimo 103 punkte Bendrasis Teismas konstatavo, jog Liberalizavimo susitarimas pagal jo kontekstą turi būti aiškinamas taip, kad jis „taikomas ir Vakarų Sacharai“.

Šalių argumentai

78 Taryba kaltina Bendrąjį Teismą skundžiamo sprendimo 73 punkte padarius prielaidą, kad, jeigu Liberalizavimo susitarimas būtų taikomas Vakarų Sacharai, ginčijamas sprendimas galėtų būti savaime tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su *Front Polisario*. Tokia prielaida yra teisiškai klaidinga. Iš tiesų, kaip 2007 m. liepos 3 d. Nutartyje *Commune de Champagne ir kt. / Taryba ir Komisija* (T-212/02,

EU:T:2007:194, 90–94 punktai) jau yra konstatavęs pats Bendrasis Teismas, Tarybos sprendimas dėl Sąjungos ir trečiosios valstybės tarptautinio susitarimo sudarymo neturi jokio teisinio poveikio kitos šio susitarimo šalies teritorijoje. Taigi situacija tokioje teritorijoje reglamentuojama tik šios kitos šalies nuostatomis, priimtomis įgyvendinant suverenią kompetenciją. Be to, minėto susitarimo pasekmės šioje teritorijoje kyla tik dėl aplinkybės, kad nusprendusi ratifikuoti tą susitarimą minėta kita šalis sutiko būti jo saistoma ir įsipareigojo imtis priemonių, kad būtų įvykdytos iš jo kylančios pareigos. Taigi pripažindamas, kad ieškinys dėl Tarybos sprendimo, susijusio su tarptautinio susitarimo sudarymu, panaikinimo yra priimtinas, kiek jis susijęs su šio tarptautinio susitarimo poveikiu kitos jo šalies teritorijoje, Sąjungos teismas viršytų savo kompetenciją, nes priimtų sprendimą dėl iš susitarimo, kurį trečioji valstybė laisvai ir suvereniai sudarė, jai kylančių teisių ir pareigų teisėtumo atsižvelgiant į Sąjungos teisę. Būtent tai nagrinėjamu atveju padarė Bendrasis Teismas, kai nusprendė, kad Liberalizavimo susitarimo taikymas Vakarų Sacharai yra išankstinė *Front Polisario* teisės pareikšti ieškinį sąlyga. Galiausiai Taryba pabrėžia, jog aplinkybė, kad tarptautinėje teisėje Vakarų Sachara yra „ginčijama teritorija“, neturi įtakos toje nutartyje Bendrojo Teismo išdėstytiems motyvams, su kuriais ji visiškai sutinka.

- 79 Komisija tvirtina, jog aplinkybė, be kita ko, nurodyta skundžiamo sprendimo 87 punkte, kad Liberalizavimo susitarimas tam tikrais atvejais *de facto* taikomas Vakarų Sacharai, negali būti laikoma nei konteksto elementu, nei vėlesne praktika, kaip ji suprantama pagal Vienos konvencijos 31 straipsnio 2 dalį ir 3 dalies b punktą, pateisinant Asociacijos susitarimo 94 straipsnio aiškinimą, kad šie du susitarimai taikomi priklausomai teritorijai. Be to, nors minėtuose susitarimuose nėra jokios aiškios nuostatos, kad Vakarų Sachara aiškiai neįtraukta į jų teritorinę taikymo sritį, atsižvelgiant į Sąjungos ir Maroko Karalystės nesutarimą dėl šios priklausomos teritorijos statuso, kurį skundžiamo sprendimo 100 punkte nurodė Bendrasis Teismas, ši aplinkybė nėra pagrindas manyti, kad tie susitarimai taikomi minėtai teritorijai, atsižvelgiant į Vienos konvencijos 31 straipsnio 3 dalies c punktą, tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principą, kodifikuotą šios konvencijos 34 straipsnyje ir Teisingumo Teismo primintą 2010 m. vasario 25 d. Sprendime *Brita* (C-386/08, EU:C:2010:91), Vakarų Sacharos tautos teisę į apsisprendimą, ne kartą nurodytą Sąjungos pozicijose šiuo klausimu, taip pat į reikšmingą tarptautinę praktiką, susijusią su tarptautinių sutarčių teritorine taikymo sritimi.
- 80 Atsakydamas į tai, *Front Polisario* pažymi, kad Bendrasis Teismas išnagrinėjo Liberalizavimo susitarimo taikymo Vakarų Sacharai klausimą, siekdamas ne padaryti kokią nors prielaidą dėl ieškinio priimtimumo, o nustatyti faktines ir teises aplinkybes, į kurias atsižvelgiant reikia suprasti jo teisę pareikšti ieškinį. Iš tiesų Taryba ir Komisija, prieš atsakymuose į Bendrojo Teismo raštu pateiktus klausimus ir per to teismo posėdį pripažindamos, kad šiame susitarime nustatyta tarifų lengvatų sistema tam tikrais atvejais faktiškai taikoma iš minėtos teritorijos kilusiems produktams, ilgą laiką teigė, kad jis netaikytinas šiai teritorijai. Tačiau dėl šio aspekto šis susitarimas iš esmės skiriasi nuo dviejų kitų panašių susitarimų, kuriuos Maroko Karalystė sudarė su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Europos laisvosios prekybos asociacija.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 81 Kaip matyti iš skundžiamo sprendimo 73, 88 ir 98–102 punktų, to sprendimo 103 punkte pateikta Bendrojo Teismo išvada, kad Liberalizavimo susitarimas „taikomas ir Vakarų Sacharai“, grindžiama ne faktiniu teiginiu, bet teisiniu šio susitarimo aiškinimu, kurį tas teismas atliko remdamasis Vienos konvencijos 31 straipsniu.
- 82 Tarybos ir Komisijos pozicijos šiuo klausimu Teisingumo Teisme galiausiai tapo panašios, nes minėta Bendrojo Teismo išvada sudaro šių dviejų institucijų atitinkamų argumentų pačią esmę. Iš tiesų Komisija nurodo, jog Liberalizavimo susitarimas negalėjo būti aiškinamas taip, kad jis teisiškai taikomai Vakarų Sacharos teritorijai. O Taryba tvirtina, jog Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai sprendė dėl kitos šalies teisių ar pareigų, kylančių iš šio susitarimo, kurį ji laisvai ir suvereniai sudarė.

Siekiant įvertinti šią nurodytą teisės klaidą bet kuriuo atveju visų pirma reikia išnagrinėti, ar skundžiamo sprendimo 103 punkte padaryta Bendrojo Teismo išvada dėl Liberalizavimo susitarimo taikymo Vakarų Sacharos teritorijai, yra pagrįsta. Iš tiesų, jeigu ji nepagrįsta, negalėjo būti padarytas poveikis kitos šio susitarimo šalies galimoms teisėms ir pareigoms.

- 83 Taigi reikia patikrinti, ar pagrįsti Bendrojo Teismo motyvai, dėl kurių jis, skundžiamo sprendimo 99 ir 100 punktuose apibūdinęs Liberalizavimo susitarimo sudarymo aplinkybes, iš pradžių to sprendimo 101 punkte nustatė šio susitarimo taikymo sritį atsižvelgdamas į šio susitarimo nuostatas, paskui minėto sprendimo 102 punkte išnagrinėjo patį Liberalizavimo susitarimą ir remdamasis tuo padarė to paties sprendimo 103 punkte išdėstytą išvadą.
- 84 Šiuo klausimu, visų pirma kalbant apie skundžiamo sprendimo 101 punktą, reikia konstatuoti, kad Bendrasis Teismas aiškino Liberalizavimo susitarimo teritorinę taikymo sritį atsižvelgdamas į Asociacijos susitarimo 94 straipsnį; šiame straipsnyje numatyta, kad tas susitarimas taikomas „Maroko Karalystės teritorijai“. Konkrečiai Bendrasis Teismas teigė, jog Maroko Karalystės valdžios institucijos tame straipsnyje esančią nuorodą į tą valstybę gali suprasti taip, kad įtraukta ir Vakarų Sachara, ir, nors Taryba ir Komisija žinojo apie tokią poziciją, Asociacijos susitarime nėra jokios aiškinamosios sąlygos ar jokios kitos nuostatos, pagal kurią Vakarų Sachara nepatektų į jo taikymo sritį.
- 85 Tai nurodęs Bendrasis Teismas konstatavo, jog, atsižvelgus, pirma, į Maroko Karalystės poziciją, kad Vakarų Sachara yra sudedamoji jos teritorijos dalis, antra, į aplinkybę, kad Taryba ir Komisija žinojo apie šią poziciją sudarant Asociacijos susitarimą, ir, trečia, į tai, kad nėra nuostatos, pagal kurią Vakarų Sachara nepatenka į teritorinę šio susitarimo taikymo sritį, turi būti laikoma, kad Asociacijos susitarimo šalys numanomai sutiko jo 94 straipsnyje pateiktus žodžius „Maroko Karalystės teritorija“ aiškinti taip, kad į šį straipsnį patenka ir Vakarų Sacharos teritorija.
- 86 Pažymėtina, jog tam, kad galėtų nustatyti teisingas teises pasekmes dėl to, kad nėra nuostatos, jog Vakarų Sacharos teritorija nepatenka į teritorinę Asociacijos susitarimo taikymo sritį, aiškindamas šį susitarimą Bendrasis Teismas turėjo laikytis ne tik Vienos konvencijos 31 straipsnio 1 dalyje nustatytų aiškinimo pagal geros valios principus taisyklių, bet ir taisyklės, numatytos to straipsnio 3 dalies c punkte – jame nustatyta, kad tarptautinė sutartis turi būti aiškinama atsižvelgiant į visas tos sutarties šalių tarpusavio santykiams taikytinas atitinkamas tarptautinės teisės normas (žr. 2010 m. vasario 25 d. Sprendimo *Brita*, C-386/08, EU:C:2010:91, 43 punktą; taip pat šiuo klausimu žr. 2008 m rugsėjo 3 d. Sprendimo *Kadi ir Al Barakaat International Foundation / Taryba ir Komisija*, C-402/05 P ir C-415/05 P, EU:C:2008:461, 291 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 87 Nors įvairių nagrinėjamu atveju taikytinų atitinkamų tarptautinės teisės normų, būtent apsisprendimo principo, Vienos konvencijos 29 straipsnyje kodifikuotos normos ir tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principo, taikymo sritis iš dalies kertasi, kiekviena iš šių normų yra savarankiška, todėl jas visas reikia išnagrinėti paeiliui.
- 88 Šiuo klausimu visų pirma reikia pažymėti, kad paprotinis apsisprendimo principas, be kita ko, nurodytas Jungtinių Tautų Chartijos 1 straipsnyje, yra, kaip savo patariamąsios nuomonės dėl Vakarų Sacharos 54–56 punktuose pažymėjo Tarptautinis Teisingumo Teismas, tarptautinės teisės principas, taikomas visoms priklausomoms teritorijoms ir visoms tautoms, kurios dar nėra nepriklausomos. Be to, jis yra teisė, kuria galima remtis *erga omnes*, ir vienas iš pagrindinių tarptautinės teisės principų (Sprendimas *Rytų Timoras* (Portugalija prieš Australiją), TTT Rinkinys, 1995, p. 90, 29 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).
- 89 Taigi šis principas yra viena iš tarptautinės teisės normų, taikytinų Sąjungos ir Maroko Karalystės santykiams, ir į ją turėjo atsižvelgti Bendrasis Teismas.

- 90 Remiantis minėtu principu, kaip jis nustatytas šio sprendimo 26 punkte nurodytoje JT Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje 2625 (XXV), „kolonijos teritorijai arba kitai priklausomai teritorijai pagal [JT Chartiją] suteikiamas kitoks atskiras statusas“.
- 91 Kalbant konkrečiai, įvairiose Vakarų Sacharai skirtose rezoliucijose JT Generalinė Asamblėja kelis kartus išreiškė susirūpinimą dėl „[galimybės] vietiniams teritorijos gyventojams <...> laisvai įgyvendinti teisę į apsisprendimą“; tai savo patariamąsios nuomonės dėl Vakarų Sacharos 62, 64 ir 68 punktuose pažymėjo ir Tarptautinis Teisingumo Teismas.
- 92 Atsižvelgiant į pagal apsisprendimo principą Vakarų Sacharos teritorijai pripažįstamą kitokį ir atskirą statusą bet kurios valstybės, įskaitant Maroko Karalystę, statuso atžvilgiu, Asociacijos susitarimo 94 straipsnyje esantys žodžiai „Maroko Karalystės teritorija“ negali būti, kaip tvirtino Komisija ir savo išvados 71 ir 75 punktuose iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, aiškinami taip, kad Vakarų Sachara patenka į teritorinę šio susitarimo taikymo sritį.
- 93 Nors nagrinėjamu atveju skundžiamo sprendimo 3 punkte Bendrasis Teismas konstatavo, kad Vakarų Sachara nuo 1963 m. įtraukta į priklausomų teritorijų, kaip jos suprantamos pagal JT Chartijos 73 punktą, sąrašą, tas teismas nenustatė tokio Vakarų Sacharos statuso pagal tarptautinę teisę pasekmių, kad Asociacijos susitarimas būtų netaikomas šiai teritorijai.
- 94 Taip pat pažymėtina, jog Vienos konvencijos 29 straipsnyje kodifikuotoje paprotinėje normoje numatyta, kad, jei kitokia šalių valia nėra numanoma iš sutarties ir nėra kitaip išreikšta, sutartis kiekvienai tos sutarties šaliai yra privaloma visoje „jos teritorijoje“.
- 95 Taigi iš minėtos normos, vertinamos siekiant išaiškinti Asociacijos susitarimo 94 straipsnį, matyti, kad paprastai tarptautinė sutartis, vadovaujantis įprasta žodžio „teritorija“, vartojamo kartu su prieš jį pateikiamu savybiniu įvardžiu „jos“, reikšme, yra privaloma valstybei geografinės erdvės, kurioje ta valstybė įgyvendina visus pagal tarptautinę teisę pripažįstamus suverenių subjektų įgaliojimus, atžvilgiu, neįtraukiant jokios kitos teritorijos, kaip antai tos, kuri gali priklausyti tik minėtos valstybės jurisdikcijai arba patekti tik į jos tarptautinės atsakomybės sritį.
- 96 Šiuo klausimu, kaip teisingai teigia Komisija, iš tarptautinės praktikos matyti, kad, kai tarptautinė sutartis skirta taikyti ne tik valstybės teritorijai, bet ir už šios teritorijos ribų, toje sutartyje tai aiškiai numatyta – ar tai būtų teritorija, priklausanti tos valstybės „jurisdikcijai“, kaip, pavyzdžiui, nurodyta 1984 m. gruodžio 10 d. Niujorke sudarytos Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 2 straipsnio 1 dalyje, ar teritorija, „už kuri[os] tarptautinius santykius [minėta valstybė] atsako“, kaip, pavyzdžiui, numatyta 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytoje Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 56 straipsnio 1 dalyje.
- 97 Taigi pagal Vienos konvencijos 29 straipsnyje kodifikuotą paprotinę normą taip pat buvo draudžiama laikyti, kad Vakarų Sachara patenka į teritorinę Asociacijos susitarimo taikymo sritį.
- 98 Vis dėlto iš minėtos paprotinės normos taip pat matyti, kad tarptautinė sutartis, nukrypstant nuo šio sprendimo 94 punkte nurodytos bendrosios taisyklės, gali būti privaloma valstybei kitos teritorijos atžvilgiu, jeigu toks ketinimas įtvirtintas toje sutartyje arba yra nustatomas kitaip.
- 99 Šioje byloje Bendrasis Teismas padarė klaidingą prielaidą: kadangi Taryba ir Komisija žinojo Maroko Karalystės poziciją, kad Asociacijos susitarimas gali būti taikomas Vakarų Sacharai, šios institucijos numanomai tokiai pozicijai pritarė, kaip nurodyta šio sprendimo 85 punkte.
- 100 Galiausiai reikia pažymėti, kad pagal bendrąją tarptautinės teisės tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principą (Vienos konvencijos 34 straipsnyje įtvirtinta norma yra konkreti šio principo išraiška) tarptautinės sutartys negali įpareigoti trečiųjų šalių ir suteikti joms teisių be jų sutikimo (žr. 2010 m. vasario 25 d. Sprendimo *Brita*, C-386/08, EU:C:2010:91, 44 ir 52 punktus).

- 101 Šioje byloje Bendrasis Teismas, kaip nurodyta šio sprendimo 75 punkte, skundžiamo sprendimo 95–97 punktuose iš esmės konstatavo, kad, priešingai, nei buvo nuspręsta 2010 m vasario 25 d. Sprendime *Brita* (C-386/08, EU:C:2010:91), minėtas principas nėra svarbus nagrinėjant jame pareikštą ieškinį, nes su šiuo ieškiniu susijusios aplinkybės skiriasi nuo bylos, kurioje priimtas Sprendimas *Brita*, aplinkybių.
- 102 Kalbant konkrečiai, skundžiamo sprendimo 96 ir 97 punktuose Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Sąjunga nėra sudariusi jokio kito asociacijos susitarimo dėl Vakarų Sacharos kilmės produktų, tik su Maroko Karalyste, o byloje, kurioje priimtas 2010 m vasario 25 d. Sprendimas *Brita* (C-386/08, EU:C:2010:91), Sąjunga buvo sudariusi asociacijos susitarimą ne tik su Izraelio valstybe, bet ir su Palestinos išlaisvinimo organizacija (PIO), veikiančia Vakarų Kranto ir Gazos ruožo Palestinos valdžios vardu ir naudai.
- 103 Priešingai, nei konstatavo Bendrasis Teismas, į tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principą turėjo būti atsižvelgta atliekant tokį aiškinimą, nes Sąjungos ir Maroko Karalystės sudaryto Asociacijos susitarimo taikymas Vakarų Sacharai būtų lėmęs, kad šis susitarimas būtų turėjęs įtakos „trečiajam šaliai“.
- 104 Iš tiesų reikia priminti, kad patariamojoje nuomonėje dėl Vakarų Sacharos (pats Bendrasis Teismas padarė į ją nuorodą skundžiamo sprendimo 8 punkte) Tarptautinis Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, viena vertus, Vakarų Sachara „tuo metu, kai Ispanijos Karalystė ją kolonizavo, nebuvo niekam nepriklausanti teritorija (*terra nullius*)“ ir, kita vertus, jam pateiktos aplinkybės ir informacija „neįrodo jokių teritorinio suvereniteto ryšių“ tarp šios teritorijos ir Maroko Karalystės.
- 105 Konkrečiau šiuo klausimu Tarptautinis Teisingumo Teismas savo patariamojoje nuomonėje dėl Vakarų Sacharos pabrėžė, kad šios teritorijos žmonės pagal bendrąją tarptautinę teisę turi teisę į apsisprendimą, kaip nurodyta šio sprendimo 90 ir 91 punktuose, todėl JT Generalinė Asamblėja šio sprendimo 35 punkte nurodytos Rezoliucijos 34/37 dėl Vakarų Sacharos 7 punkte rekomendavo *Front Polisario*, „atstovaujančiam Vakarų Sacharos tautai, visapusiškai dalyvauti ieškant teisingo, ilgalaikio ir galutinio politinio sprendimo dėl Vakarų Sacharos“, kaip skundžiamo sprendimo 14 punkte nurodė Bendrasis Teismas ir Teisingumo Teisme priminė Komisija.
- 106 Atsižvelgiant į šiuos aspektus, Vakarų Sacharos tauta turi būti laikoma „trečiąja šalimi“, kaip ji suprantama pagal tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principą, kaip savo išvados 105 punkte iš esmės pažymėjo generalinis advokatas. Šiai trečiajam šaliai Asociacijos susitarimo įgyvendinimas galėtų turėti įtakos, jeigu Vakarų Sacharos teritorija būtų įtraukta į teritorinę minėto susitarimo taikymo sritį, ir nebūtina nustatyti, ar dėl tokio įgyvendinimo jai būtų pakenkta, ar, priešingai, jai tai būtų naudinga. Iš tiesų pakanka pažymėti, kad abiem atvejais dėl minėto įgyvendinimo turi būti gautas tokios trečiosios šalies sutikimas. Nagrinėjamu atveju iš skundžiamo sprendimo nematyti, kad Vakarų Sacharos tauta davė tokį sutikimą.
- 107 Tokiomis aplinkybėmis laikyti, kad Vakarų Sachara patenka į Asociacijos susitarimo taikymo sritį, prieštarauja tarptautinės teisės tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principui, kuris taikomas Sąjungos ir Maroko Karalystės santykiams.
- 108 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai skundžiamo sprendimo 101 ir 103 punktuose konstatavo, jog turi būti laikoma, kad Sąjunga ir Maroko Karalystė numanomai sutiko, kad Asociacijos susitarimo 94 straipsnyje esantys žodžiai „Maroko Karalystės teritorija“ būtų aiškinami kaip apimantys Vakarų Sacharos teritoriją.
- 109 Antra, kalbant apie skundžiamo sprendimo 102 punktą, reikia konstatuoti, jog Bendrasis Teismas nusprendė, kad jeigu Taryba ir Komisija būtų norėjusios prieštarauti dėl Liberalizavimo susitarimo taikymo Vakarų Sacharos teritorijai, jos būtų galėjusios reikalauti, kad į šį susitarimą būtų įtraukta

sąlyga, pagal kurią toks taikymas nebūtų galimas, ir paskui pridūrė, jog tai, kad to nebuvo padaryta, įrodo, kad jos netiesiogiai sutinka šį susitarimą, kaip ir Asociacijos susitarimą, laikyti taikytinu minėtai teritorijai.

- 110 Tuo tikslu Vienos konvencijos 30 straipsnio 2 dalyje kodifikuota norma, pagal kurią, jeigu tarptautinėje sutartyje nurodoma, kad ji sudaroma atsižvelgiant į ankstesnę ar vėlesnę sutartį arba kad ji neturi būti laikoma prieštaraujanti tokiai sutarčiai, tuomet tos kitos sutarties nuostatos yra viršesnės.
- 111 Kaip matyti iš skundžiamo sprendimo 18, 20 ir 21 punktų, Liberalizavimo susitarimas yra susitarimas, kuriuo siekiama iš dalies pakeisti ankstesnį Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimą, būtent Asociacijos susitarimą, ir konkrečiai šiame ankstesniame susitarime numatytas nuostatas prekybos žemės ūkio ir žuvininkystės produktais liberalizavimo srityje. Kaip matyti iš tų pačių skundžiamo sprendimo punktų, šiuo tikslu buvo iš dalies pakeisti keturi iš 96 Asociacijos susitarimo straipsnių (tarp jų nėra jo 94 straipsnio) ir visiškai trys iš penkių šio susitarimo protokolų. Šie pakeitimai yra išsamūs, kaip patvirtina Sąjungos ir Maroko Karalystės pasikeitimas raštais – šia forma sudarytas Liberalizavimo susitarimas.
- 112 Iš to matyti, kad Asociacijos susitarimas ir Liberalizavimo susitarimas yra tų pačių šalių paeiliui sudarytos tarptautinės sutartys ir kad Liberalizavimo susitarimas, kaip vėlesnė sutartis susijusi su tam tikrais konkrečiais aspektais, kurie didžiąja dalimi jau buvo reglamentuojami ankstesniu susitarimu, turi būti laikomas sudarytu atsižvelgiant į šį ankstesnį susitarimą.
- 113 Atsižvelgiant į tokį konkretų ryšį, kuris neginčijamas Teisingumo Teisme, reikia konstatuoti, kad pagal Vienos konvencijos 30 straipsnio 2 dalyje kodifikuotą normą Asociacijos susitarimo nuostatos, kurios nebuvo aiškiai iš dalies pakeistos Liberalizavimo susitarimu, turi būti viršesnės taikant pastarąjį susitarimą tam, kad būtų užkirstas kelias šių susitarimų nesuderinamumui.
- 114 Remiantis tuo darytina išvada, kad Liberalizavimo susitarimas jo sudarymo metu negalėjo būti suprantamas taip, kad į jo teritorinę taikymo sritį patenka Vakarų Sacharos teritorija, ir nereikėjo jame numatyti sąlygos, pagal kurią ši teritorija būtų aiškiai neįtraukta į minėtą taikymo sritį.
- 115 Taigi Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai nusprendė, jog turi būti laikoma, kad Taryba ir Komisija sutiko, kad Asociacijos susitarimas ir Liberalizavimo susitarimas būtų taikomas Vakarų Sacharos teritorijai, nes antrame iš šių susitarimų jos neįtraukė sąlygos, pagal kurią toks taikymas nebūtų galimas.
- 116 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, skundžiamo sprendimo 103 punkte Bendrasis Teismas klaidingai nusprendė, jog Liberalizavimo susitarimas turi būti aiškinamas taip, kad jis taikomas Vakarų Sacharos teritorijai, konkrečiai Maroko Karalystės kontroliuojamai šios teritorijos daliai, nes toks aiškinimas negali būti pateisinamas nei pagal Asociacijos susitarimo tekstą, nei pagal Liberalizavimo susitarimo tekstą, nei galiausiai atsižvelgiant į šių dviejų susitarimų sudarymo aplinkybes, kaip antai nurodytas skundžiamo sprendimo 101 ir 102 punktuose.
- 117 Šio vertinimo nepaneigia skundžiamo sprendimo 99 punkte Bendrojo Teismo analizė, atlikta remiantis šio sprendimo 77–87 nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis.
- 118 Iš minėtuose punktuose Bendrojo Teismo padarytų išvadų ir vertinimų visų pirma matyti, jog Liberalizavimo susitarimo sudarymo metu Taryba ir Komisija žinojo, kad Maroko valdžios institucijos Asociacijos susitarimo nuostatas daugelį metų taiko Vakarų Sacharai. Be to, šios dvi institucijos niekada neprieštaravo šiam taikymui ir Komisija tam tikra apimtimi prie jo prisidėjo. Galiausiai Asociacijos susitarime nustatyta tarifų lengvatų sistema, iš dalies pakeista Liberalizavimo susitarimu, tam tikrais atvejais nuo antrojo iš šių susitarimų sudarymo *de facto* taikoma Vakarų Sacharos kilmės produktams, kaip savo paaiškinimuose ir per teismo posėdį nurodė Taryba ir Komisija.

- 119 Kaip taip pat matyti iš skundžiamo sprendimo 102 punkto, Bendrasis Teismas konstatavo, kad ši po Asociacijos susitarimo sudarymo taikyta praktika yra pagrindas šį susitarimą ir Liberalizavimo susitarimą aiškinti taip, kad Vakarų Sacharos teritorija patenka į minėtų susitarimų taikymo sritį.
- 120 Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad pagal Vienos konvencijos 31 straipsnio 3 dalies b punktą aiškinant tarptautinę sutartį, be kita ko, be sutarties konteksto, reikia atsižvelgti į visą vėlesnę tos sutarties taikymo praktiką, kuri išreiškia šalių sutarimą dėl minėtos sutarties aiškinimo.
- 121 Nagrinėjamu atveju, kaip matyti iš skundžiamo sprendimo 77, 83 ir 87 punktų, Taryba ir Komisija pabrėžė, kaip ir *Front Polisario*, kad nors Asociacijos ir Liberalizavimo susitarimuose numatyta tarifų lengvatų sistema tam tikrais atvejais taikoma Vakarų Sacharos kilmės produktams, šis taikymas yra *de facto*.
- 122 Konstatuotina, kad, priešingai, nei nurodyta Vienos konvencijos 31 straipsnio 3 dalies b punkte, Bendrasis Teismas nesiaiškino, ar toks taikymas tam tikrais atvejais rodo šalių susitarimo, kuriuo siekiama pakeisti Asociacijos susitarimo 94 straipsnio aiškinimą, egzistavimą.
- 123 Be to, tariamas Sąjungos noras, pasireiškiantis vėlesne praktika, nuo šiol laikyti, kad Asociacijos ir Liberalizavimo susitarimai teisiškai taikomi Vakarų Sacharos teritorijai, būtų būtina reikšę pripažinimą, kad Sąjunga siekia vykdyti šiuos susitarimus nesuderinamu su apsisprendimo ir tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principais būdu, nors ji, kaip pabrėžia Komisija, ne kartą nurodė būtinybę laikytis šių principų.
- 124 Toks vykdymas nebūtina yra nesuderinamas su tarptautinių sutarčių vykdymo gera valia principu, kuris vis dėlto yra privalomas bendrosios tarptautinės teisės principas, taikomas šios teisės subjektams, kurie yra tarptautinės sutarties šalys (šiuo klausimu žr. 1998 m. birželio 16 d. Sprendimo *Racke*, C-162/96, EU:C:1998:293, 49 punktą ir 2014 m. sausio 23 d. Sprendimo *Manzi ir Compagnia Naviera Orchestra*, C-537/11, EU:C:2014:19, 38 punktą).
- 125 Remiantis tuo darytina išvada, jog Bendrasis Teismas taip pat padarė teisės klaidą, kai nusprendė, kad skundžiamo sprendimo 99 ir 102 punktuose nurodyta vėlesnė praktika yra pagrindas minėtus susitarimus aiškinti taip, kad jie teisiškai taikomi Vakarų Sacharos teritorijai.
- 126 Taigi, kadangi Bendrasis Teismas neteisingai nusprendė, jog Liberalizavimo susitarimas turi būti aiškinamas taip, kad jis teisiškai taikomas Vakarų Sacharos teritorijai, paskui šią išvadą pasirinko kaip pagrindą vertinti *Fronto Polisario* teisę pareikšti ieškinį, kaip buvo nurodyta šio sprendimo 43, 44 ir 74 punktuose, reikia patenkinti apeliacinį skundą ir nėra reikalo toliau nagrinėti kitų Tarybos apeliacinio skundo pagrindų ir kitų Tarybos bei Komisijos argumentų.
- 127 Vadinasi, skundžiamas sprendimas turi būti panaikintas.

Dėl ieškinio

- 128 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 61 straipsnio pirmoje pastraipoje numatyta, kad jeigu apeliacinis skundas yra pagrįstas ir Teisingumo Teismas panaikina Bendrojo Teismo sprendimą, jis gali pats paskelbti galutinį sprendimą, jei toje bylos stadijoje tai galima daryti, arba grąžinti bylą Bendrajam Teismui.
- 129 Šiuo atveju Teisingumo Teismas turi paskelbti galutinį sprendimą, nes šioje bylos stadijoje tai galima daryti.

- 130 SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje numatyti du atvejai, kai fiziniam ar juridiniam asmeniui pripažįstama teisė pareikšti ieškinį dėl akto, kuris nėra jam skirtas. Pirmia, toks ieškiny s gali būti pareikštas, jei šis teisės aktas su minėtu asmeniu yra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs. Antra, toks asmuo gali pareikšti ieškinį dėl reglamentuojamojo pobūdžio teisės akto, dėl kurio nereikia patvirtinti įgyvendinamųjų priemonių, jei šis aktas yra tiesiogiai su juo susijęs.
- 131 Nagrinėjamu atveju visų pirma reikia konstatuoti, jog *Front Polisario* argumentai, pateikti siekiant įrodyti, kad jis turi teisę pareikšti ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo, grindžiami teiginiu, kad Liberalizavimo susitarimas, kurio sudarymas buvo patvirtintas minėtu sprendimu, yra praktika, tam tikrais atvejais taikoma Vakarų Sacharai, nors ši nėra Maroko Karalystės teritorijos dalis.
- 132 Kaip matyti iš šio sprendimo 83–125 punktuose išdėstytų motyvų, vis dėlto Liberalizavimo susitarimas, laikantis Sąjungos ir Maroko Karalystės santykiams taikomų atitinkamų tarptautinės teisės normų, turi būti aiškinamas taip, kad jis netaikomas Vakarų Sacharos teritorijai.
- 133 Taigi, nesant reikalo nagrinėti likusių argumentų, kuriais Taryba ir Komisija ginčija ieškinio priimtinumą, reikia konstatuoti, jog, atsižvelgiant į *Front Polisario* nurodytus argumentus, bet kuriuo atveju negalima laikyti, kad jis turi teisę pareikšti ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo.
- 134 Taigi ieškiny s turi būti atmestas kaip nepriimtinas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 135 Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 184 straipsnio 2 dalį, jeigu apeliacinis skundas yra pagrįstas ir pats Teisingumo Teismas priima galutinį sprendimą byloje, jis sprendžia bylinėjimosi išlaidų klausimą.
- 136 Šio reglamento 138 straipsnio 1 dalyje, taikomoje apeliaciniam procesui pagal to paties reglamento 184 straipsnio 1 dalį, numatyta, kad iš pralaimėjusios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos, jei laimėjusi šalis to reikalavo.
- 137 Kadangi šioje byloje Taryba reikalavo priteisti bylinėjimosi išlaidas iš *Front Polisario* ir šis pralaimėjo bylą, iš jo priteisiamos šios institucijos patirtos bylinėjimosi išlaidos.
- 138 Procedūros reglamento 140 straipsnio 1 dalyje, taip pat taikomoje apeliaciniam procesui pagal šio reglamento 184 straipsnio 1 dalį, numatyta, kad į bylą įstojusios valstybės narės ir institucijos padengia savo išlaidas.
- 139 Šiuo atveju Belgijos Karalystė, Vokietijos Federacinė Respublika, Ispanijos Karalystė, Prancūzijos Respublika, Portugalijos Respublika ir Komisija, kuri buvo įstojusi į bylą šalis pirmojoje instancijoje, padengia savo bylinėjimosi išlaidas.
- 140 Galiausiai Procedūros reglamento 140 straipsnio 3 dalyje, taip pat taikomoje apeliaciniam procesui pagal šio reglamento 184 straipsnio 1 dalį, be kita ko, nurodyta, jog Teisingumo Teismas gali nuspręsti, kad į bylą įstojusi šalis, kuri nėra valstybė narė ar institucija, padengia savo bylinėjimosi išlaidas.
- 141 Šioje byloje reikia nuspręsti, kad *Comader* padengia savo bylinėjimosi išlaidas.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

- 1. Panaikinti 2015 m. gruodžio 10 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *Front Polisario / Taryba* (T-512/12, EU:T:2015:953).**

2. *Atmesti Front populaire pour la libération de la saquia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario) ieškinį kaip nepriimtina.*
3. *Front populaire pour la libération de la saquia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario) padengia savo bylinėjimosi išlaidas ir Europos Sąjungos Tarybos patirtas bylinėjimosi išlaidos.*
4. *Belgijos Karalystė, Vokietijos Federacinė Respublika, Ispanijos Karalystė, Prancūzijos Respublika, Portugalijos Respublika, Europos Komisija ir Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural (Comader) padengia savo bylinėjimosi išlaidas.*

Parašai